

JONAS DAHL OCH YLVA LUNDIN

Östängs gård drivs varken effektivt eller rationellt. Vi koncentrerar oss inte på en gröda eller en produkt utan vi håller på med många olika saker för att vi vill det. Vi tycker att det är roligare och intressantare med många verksamheter på vår gård. Inte bara för att vi försöker sluta så många kretslopp som möjligt utan även för att vi har möjligheten. Våra liv har fallit ut på så sätt att vi har fått möjlighet att sköta en gård och då vill vi passa på att lära oss så mycket som möjligt inom många områden. Många skulle kanske göra andra val men detta har varit våra och det resulterar i att det är väldigt mycket att hålla reda på.

Tack vare gårdens olika djur, odlingar, prylar och sysslor så är det lätt hänt att saker glöms bort. Vi har länge kämpat med att få en över-

blick över vårt liv på gården. Eftersom vi inte är födda på landet utan har flyttat ut från staden så är det mesta nytt och det är många sysslor som ska hinnas med och kommas ihåg. Vi skriver regelbundet tillfälliga listor på små färgade lappar. Rubrikerna kan vara Tisdag eller Före lunch eller Innan helgen. Listorna hjälper till även om inte allt blir struket i tid. Men listorna ger ingen överblick över en säsong eller nästa årstid, vi behövde något annat.

Nu har vi äntligen gjort ett årshjul där alla olika delar på gården finns representerade med var sin cirkel. Vi har tänkt göra detta länge men inte förrän nu, efter nio säsonger, har vi tillräckligt med underlag. Det krävs några års erfarenhet av krockar och feltänk.

Årshjulet hänger på väggen på vårt kontor. Vi har gjort det på en tunn plywoodskiva som vi målat med linolfjärg. Ibland när vi har studiebesök eller öppen gård flyttar vi årshjulet till verkstadsväggen, så att vi lättare kan förklara allt vi gör

på gården, mer än att producera grönsaker.

Att färdigställa årshjulet har varit en ganska lång process. Vi testade några olika varianter som visade sig inte passa oss. Vi gjorde först ett hjul på papper där vi skrev ner vad vi ville ha med. Det hängde på väggen på kontoret i flera år medan vi undersökte vilka digitala varianter av årshjul som fanns att tillgå. Den digitala varianten lockade eftersom vi kunde experimentera med cirklar och färger. Men gratisversionen har maximalt tre cirklar och det räckte inte. Versionen med fler cirklar hade en årlig avgift på några hundralappar. Tanken på att kunna skriva ut ett nytt årshjul efter en ändring var lockande men vår skrivare klarar bara A4 och när vi testade att skriva ut på flera ark och pussla så blev det ganska knöligt.

Så vi valde att göra ett ganska stort årshjul på en träskiva. Den modellen passar oss för att vi vill kunna ta fram det och diskutera innehållet med praktikanter och då krävs en viss storlek.

Gör ett eget årshjul

1. Börja med en skiss på ett stort papper.
2. Ha skissen synlig där du ofta befinner dig och komplettera efter hand.
3. Ge dig själv tid att upptäcka vad ditt eget år består av. Ett år kanske inte räcker?
4. Tillåt dig själv att ångra dig och lägga till.
5. Bestäm dig för plywoodvarianten, en digital variant eller något annat sätt, men välj ett sätt som går att justera i efterhand.
6. Tillverka ditt årshjul.

Årshjulets ringar är indelade i fyra kvartal, 12 månader och 52 veckor. I mitten sitter en spik med ett snöre i som vi kan hålla ut mot något veckonummer för att få en bättre överblick.

Vi har gjort cirklar så att vi har fått åtta avdelningar: odling, bin, får, skog, frukt och bär samt must, väg och åker och till sist gårds-skötsel. De inre cirklarna är för områden som vi tror ska ha ganska få detaljer och de yttre har ju plats för fler sysslor.

När grunden var klar tillverkade vi plywoodvarianten och skrev in det mesta. Därefter hängde vi upp det och lät det vara i sju veckor tills vi hade ett gårdsmöte då vi gick igenom alla delar tillsammans.

Gårdsmöte

Tack vare gårdens olika djur, odlingar, prylar och sysslor så är det lätt hänt att saker glöms bort. Vi försöker att ha gårdsmöten med ojämna mellanrum för att diskutera igenom det som händer på gården och för att utvärdera och planera den närmaste framtiden. Vi har väldigt olika personligheter så gårdsmötena är ett sätt för oss att kommunicera så att vi båda hinner fundera igenom det vi behöver ta upp. Om vi inte hade haft våra gårdsmöten hade vi nog inte fått fram ett årshjul, vid utvärderingarna märkte vi att vi hade svårt

att få överblick över allt vi håller på med.

Just nu ser årshjulet ut så här men vi kommer att ändra igen och lägga till saker allt eftersom det blir aktuellt. Om vi vill ta bort något så är det bara att måla över. (Det har vi redan gjort när vi skrev fel.) Vi har inte räknat efter hur många saker det är vi ska göra enligt årshjulet. Dels kanske det skulle vara lite demoraliserande, men framför allt så är årshjulet bara till för att skapa en överblick, inte för att täcka allt. Det är ingen manual, snarare ett överblickbart sätt att undvika att glömma bort viktiga saker. Alla åtgärder i den yttersta odlingsringen till exempel går inte att skriva in eftersom de är alldeles för många för att få plats. Dessa har vi istället i form av Excelark i odlingspärmen.

Första kvartalet

Året börjar lugnt. Fröerna beställs andra veckan i januari. Jonas börjar gjuta vaxmelanväggar och eftersom de yttre ringarna är relativt tomma ägnar vi det mesta av vår tid till att bygga och reparera och det är nu vi har tid att fälla träd i skogen. I slutet av januari börjar vi göra i ordning bäddarna i växthuset, om det går, och fåren ska börja få kraftfoder i små mängder.

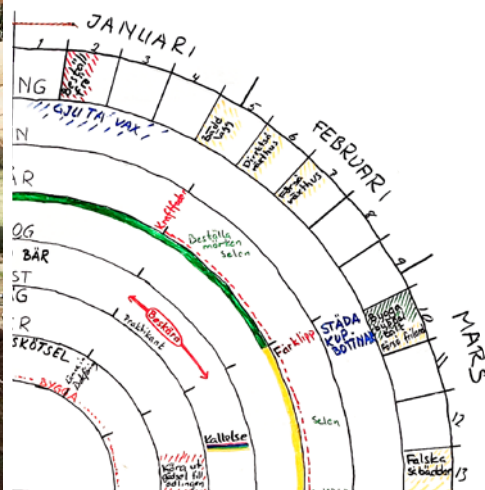
I februari tar Jonas emot agroforestry-praktikanter och de jobbar mycket med beskärning. Vi får inte glömma att beställa örönmärken

till fåren och de ska ha tillskott av selen. Nu börjar vi att förså växter som ska planteras ut i växthuset och vi fortsätter att bygga och att arbeta i skogen.

När mars kommer blir det mer hektiskt. Nu ska veden klyvas om den inte redan blivit kluven, gödsel köras ut, vi börjar förså för fri-land, bygga upp bubbelplasttält i växthuset för plantupptragning, anlägger falska såbäddar och så ska vi komma ihåg att skicka ut en kallelse till årsmöte, ge fåren selen, beställa kollmasken och kupbottnarna ska rensas från döda bin. Nu är sista chansen att hinna bygga färdigt det som måste byggas färdigt. När mars är slut blir det mer eller mindre byggstopp för då är våren här på allvar och byggprojekt hinns inte med.

Andra kvartalet

I april ligger vårt största fokus på lamningarna. Nu för tiden så lammar alla våra tackor just i april månad. Det börjar också bli hektiskt i odlingarna och vi planterar och sår för fullt. Det är också nu vi behöver se över alla stängsel inför betessläpp och se till täckdikenas brunnar så att de fungerar. Vi ska också reparera och bombra grusvägen efter vintern. Vi ska komma ihåg att skicka in SAM-ansökan för gårdsstöd, skicka in träckprov från tackorna, ta bort vinterfodret hos bina och när vi har

Kvartal 1: städa, bygga och förbereda odlingar.

tid över klyver vi ved. Det är också nu som målningssäsongen inleds då torrare luft gör att det torkar bra. I slutet av april kommer de första wwoofarna.

I maj månad är det äntligen dags för får och lamm att få komma ut på bete. Första helgen i maj har vi alltid öppen gård för det är då som evenemanget Mathantverkssafari anordnas. Det passar bra för då har vi fåren i en hage nära gårdscentrum så att alla som vill kan titta på lamm. Odlingen tar mycket tid för att alla 154 000 fröerna ska ner i jorden i rätt tid. Jonas ska skära ur drönarramar och gödsla ut ströbädden och vi får inte glömma att beställa slakttid. Nu brukar wwoofarna ha kommit, vilket innebär att vi ska serva med fika och lunch varje vardag. Vi börjar skörda de första grönsakerna som vitkål och pak choi i växthus till de första utlämningarna till våra prenumeranter. Vi fortsätter att måla och klyva ved och lägga på tork utomhus.

Ungefär i mitten av juni är äntligen alla 86 16-metersbäddar på friland ockuperade av någon växande gröda. Då blir det lite lugnare i odlingen men försäljningen ökar. Alingsås Matmarknad kommer igång och vi lämnar ut prenumerantkassar varje vecka. Nu bär vi in all ved som torkat ute och det ska helst vara fullt i vedboden innan midsommar. Vedboden rymmer ungefär 40 kubikmeter och det räcker till en och en halv säsong. Den sista målningen med linoljafärg behöver göras för sedan blir det fuktigare i luften och inte lika bra väder att måla i. Jonas ska hinna skörda honung för första gången på säsongen och den ska sedan slungas, ympas och burkas. Första skörd av hö gör vi helst nu, i samband med midsommar. Vi slår med traktor och sedan vänder vi höet ett par gånger på marken innan vi samlar upp det med en självlastarvagn och tar in i ladugården. Hela processen kräver bra väder.

Tredje kvartalet

I juli kommer Jonas agroforestry-praktikanter tillbaka och då börjar en ny beskärnings-säsong. Vi har drygt 200 träd som ska beskäras. I odlingarna är det mycket att skörda och många bäddar sås om eller planteras om med nya grödor. Nu växer det som sjuttan så vi behöver även slå gräs under stängslen så att elen fungerar och Jonas ska skörda honung för andra gången på säsongen om vädret gett tillräckligt många flygdagar för bina.

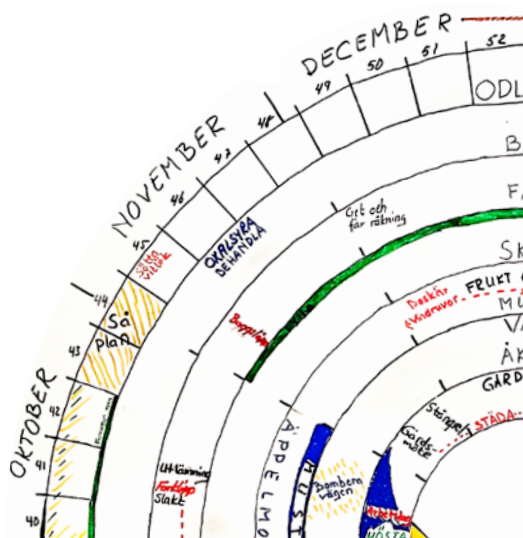
I augusti skiljer vi bagglammen från gruppen med tackor och tacklamm. Jonas gör en sista skörd av honung och försöker hinna med att invintra innan mustsäsongen kör igång. Eventuellt blir det även en andra skörd av hö. Sista veckan försöker vi få tag på äpplen så att vi kan göra en "förmustning" i lugn och ro innan vi börjar ta emot äpplen från allmänheten. I odlingen är det stort fokus på att så in gröngödsling i de bäddar där vi slutskörda.

Kvartal 2: Allt sätter fart! Lamning och plantering är två stora göromål.

Kvartal 3: skörd och förberedelser inför vintern.

Kvartal 4: mustning, julmarknader och sedan vila.

Första helgen i september är det återigen öppen gård. Nu brukar det vara både Konst-Anten och Mathantverkssafari. Gården är i full aktivitet och mycket blommor och växer. I september är det också fokus på skörd och försäljning av grönsaker för Ylvas del och äppelmottagning och mustning för Jonas. September månad är sista hela månaden med wwoofare. Några hänger kvar en bit in i oktober men oftast är wwoofsäsongen slut i och med september. Vi måste komma ihåg att skicka in ansökan till kommunen för att få stöd till enskild väg.

Fjärde kvartalet

När wwoofarna har åkt hem sjunker ambitionerna för luncherna. Vi kan äta stekta ägg till lunch varje dag om vi vill. Vi säljer fortfarande grönsaker på marknad men mycket är slutskördat och många bäddar är igenlagda för säsongen. Vi har vår sista utlämning till prenumeranterna och skickar årets lamm till slakt. Vi tar emot äpplen och mustar, men bara fram till sista oktober. I slutet av oktober åker Ylva till Tylösand för att utvärdera odlings-säsongen och göra nästa års såplanering. Jonas försöker hinna med att bombra vägen och vi försöker båda hinna med att "hösta". Det innebär för oss att vi följer en lång lista med saker som bör göras innan frosten kommer. Flytta färgburkar till frostfritt, ta in bevattning, flytta pumpor till frostfritt, rensa häng-rännor, tömma växthus, invintra bäddar med mera. Vi försöker också lägga in en arbetsdag i vår gårdssamverkansgrupp i slutet av oktober för att få hjälp med hela avslutningsprocessen i odlingen, då vi ofta nu i oktober drabbats av en hel del säsongströtthet. Bara att klippa ner alla majsstänglar och alla kålstockar är en extremt tröttande syssla.

November månad är isoleringens tid. Vi drar oss tillbaka och ser om vårt hus och oss själva. Nu är tempot lugnare och det finns lite tid för återhämtning. Baggen ska släppas in till tackorna för att göra sitt jobb. Bina ska

behandlas med oxalsyra. Vitlöken ska ner i jorden och vi behöver se över alla stängsel inför vintern. Känner vi för det kan vi fälla några träd i skogen och städa upp i verkstad och förråd (det behövs alltid). En dag åker vi bort och har en hel dags gårdskonferens när bara vi två diskuterar igenom säsongen som varit och funderar över nästa år. Då kommer vi självklart att gå igenom årshjulet igen varje år för att se om det fungerat, vad som behöver justeras och läggas till. I slutet av november börjar julmarknaderna och sedan är det julmarknad varje helg till och med mitten av december.

December är en relativt lugn månad förutom julmarknaderna. Vi röjer och städar och fixar det som gått sönder under säsongen. Nu är det dags att beskära vindruvor och vi måste skicka in get- och fårräkningen. De sista fakturorna ska skickas iväg och jul ska firas.

Sedan börjar allt om igen...

Årshjulets funktion

Årshjulet är inte en avprickningslista utan en visualisering av det som sker på gården. För det dagliga arbetet gör vi vanliga att-göra-listor som vi prickar av allt eftersom. Ibland gör vi listor tillsammans, som till exempel höstnings-listan, men därutöver har Jonas sina listor och Ylva har sina. Vi har olika ansvarsområden på gården och därmed olika listor. När vi ska göra större arbeten, där vi båda är inblandade, så brukar Ylva göra en planering i Excel. Den ska inte in på årshjulet då de inte återkommer. Odlingsåtgärder återkommer men de ska inte heller in i årshjulet då de är många hundra. Det skulle bli helt oöverblickbart. Årshjulet visualiserar stora drag och saker vi lätt glömmer bort – men vi tittar inte på årshjulet varje dag.

Vi hinner inte dokumentera vardagsarbetet systematiskt, men eftersom vi sedan starten på gården har skrivit om nästan allt vi gör på vår blogg så har vi en ganska bra dokumentation i alla fotografier och texter som vi samlat där. Vill vi till exempel veta vilken dag vi faktiskt fick klippt fåren förra året så tittar vi i första

hand på bloggen, och om vi missat att skriva ett inlägg så kollar vi igenom våra bilder.

Skördevolymer och skördetid har vi försökt att dokumentera under flera år, men det har alltid slutat med en ofullständig och därmed tämligen meningslös dokumentation. Nuförtiden använder vi en app för att ta betalt, Zettle, när vi säljer på marknaden och i den har vi en ganska bra överblickbar dokumentation.

Den här beskrivningen får vårt år är att kännas mer hektiskt än vad det är. Var dag har sin tid och varje vecka har sin lunk. Det är visserligen mycket som ska utföras och det är bra om det mesta rullar på för då finns det möjlighet att hantera det som inte går som det är tänkt. Och sånt händer ju ganska ofta.

Vi har glömt en hel del på årshjulet och vissa saker har vi inte prickat in på rätt ställe än så det kommer att förändras, men nu har vi i alla fall en utgångspunkt. För oss känns årshjulet som en bra hjälp men vi hade inte kunnat göra det utan flera års erfarenhet. Tycker du att idén är bra så börja som vi och gör ett på papper med post-it-lappar som du enkelt kan flytta. Sedan när du känner att du fått grepp om det mesta så kan du lägga jobb, en stormig höstdag när du ändå inte vill gå ut, på att göra ett årshjul på en plywoodskiva.

Ibland får någon av oss en idé om något nytt vi ska göra eller något nytt projekt vi vill starta. En titt på årshjulet kanske kan få oss att lugna oss lite...

Texten är en omarbetad artikel från Östängs Gårds blogg www.ostangsgard.se.

JONAS DAHL OCH YLVA LUNDIN driver Östängs Gård med grönsaksodling, musteri, får, hönor, bin, ankor och skog. De skriver om sina erfarenheter på bloggen www.ostangsgard.se, på Instagram under namnet [ostangs_gard](https://www.instagram.com/ostangs_gard) samt på Facebook.